

Fjarðabyggð, 02.10.2026

Umhverfis- og samgöngunefnd Alþingis
Kirkjustræti
150 Reykjavík

Efni: Umsögn Fjarðabyggðar um frumvarp til sveitarstjórnarlaga, þingskjal 5, 5. mál á 158. löggjafarþingi.

Fjarðabyggð hefur tekið til umsagnar frumvarp til sveitarstjórnarlaga, 5. mál á 158. löggjafarþingi. Frumvarpið er endurflutt frá 157. löggjafarþingi og vísar Fjarðabyggð til umsagnar sinnar frá 7. apríl 2026 um 505. mál. Fjarðabyggð tekur jákvætt í að brugðist hafi verið við hluta athugasemda sem komu fram við fyrri þingmeðferð, en telur að nokkur veigamikil álitæfni standi enn óleyst. Sveitarfélagið ítrekar að breytingar á svo veigamikilli grunnlöggjöf verði unnar með hliðsjón af raunverulegu rekstrarumhverfi sveitarfélaga og mismunandi aðstæðum þeirra. Sérstaklega er brýnt að nýjar reglur styðji við getu sveitarfélaga til uppbyggingar og þjónustu en hamli henni ekki.

I. - III. kafli – Almenn ákvæði, sveitarstjórn og sveitastjórnarfundir

Fjarðabyggð fagnar þeirri meginreglu að sveitarfélög séu sjálfstæð stjórnvöld og að afskipti ríkisins skuli taka mið af þeirri sjálfstjórn. Hins vegar telur sveitarfélagið að útfærsla frumvarpsins á skipulagi og stefnumótun sveitarstjórna sé að hluta of stíf og dragi úr svigrúmi sveitarfélaga til að laga stjórnsýslu sína að eigin aðstæðum. Mikilvægt er að tryggja að sjálfstjórn sé virk í framkvæmd og að sveitarfélög geti hagað starfsemi sinni á hagkvæman og staðbundinn hátt.

Fjarðabyggð tekur jákvætt í að 18. gr. hefur verið rýmkuð frá fyrra frumvarpi, m.a. með því að falla frá skilyrðinu um að sveitarstjórnarfulltrúi í fjarfundi sé í erindagjörðum innan lands og með auknu svigrúmi vegna nefndarfulltrúa með skráðan dvalarstað utan sveitarfélags. Sú breyting kemur til móts við fyrri áherslu Fjarðabyggðar um að reglur um fundarhald taki mið af nútíma starfsháttum og landfræðilegum aðstæðum. Fjarðabyggð leggur þó áfram áherslu á að heimildir til fjarfunda séu skýrar og rúmar og að sveitarfélög hafi nægilegt svigrúm til að ákveða fundarform.

IV.–VI. kafli – Kjörnir fulltrúar og stjórnsýsla

Fjarðabyggð styður markmið um vandaða stjórnsýslu og tekur jákvætt í þær afmörkuðu breytingar sem hafa verið gerðar, m.a. um starfsreglur nefnda skv. 46. gr. og stöðuumboð starfsmanna skv. 49. gr. Meginathugasemd sveitarfélagsins stendur þó eftir: of ítarlegar málsmeðferðarreglur, sérstaklega um hæfi og störf nefnda, geta haft neikvæð áhrif á skilvirkni. Í sveitarfélögum þar sem stjórnsýsla er ekki umfangsmikil getur aukin formfesta og flókið ferli tafið ákvarðanatöku og aukið kostnað. Fjarðabyggð telur því rétt að 21. og 22. gr. verði sérstaklega yfirfarnar með hliðsjón af meðalhófi og framkvæmanleika.

VII. kafli – Fjármál sveitarfélaga

Fjarðabyggð telur að fjármálaákvæði frumvarpsins séu lykilatriði og leggur áherslu á að þau styðji við uppbyggingu og þróun sveitarfélaga. Sveitarfélagið hefur reynslu af hraðri atvinnuuppbyggingu sem kallar á verulegar fjárfestingar á skömmum tíma. Þótt gerðar hafi verið breytingar á reikningsskilaákvæðum standa meginreglur 69., 72. og 74. gr. að meginefni óbreyttar frá fyrra frumvarpi. Fyrri áhyggjur Fjarðabyggðar af því að of ströng

skuldaviðmið, jafnvægisreglur og viðbótarkröfur vegna fjárfestinga geti hamlað nauðsynlegri uppbyggingu standa því áfram.

Fjarðabyggð leggur sérstaka áherslu á:

- að fjármálareglur taki aðeins til þess hluta rekstrar sem sveitarfélög hafa raunveruleg áhrif á,
- að sveiflukenndir liðir, svo sem lífeyrisskuldbindingar og fjármagnsliðir, verði undanskildir,
- að kröfur um áhrifamat og óháð sérfræðimat vegna stórra fjárfestinga skv. 74. gr. verði útfærðar þannig að þær auki ekki óþarflega flækjustig og kostnað, einkum þegar sveitarfélög standa í umfangsmikilli innviðaupbyggingu.
- að skyldubundin endurskoðun fjármálastefnu skv. 69. gr. taki mið af því hvort breytingar á forsendum séu verulegar og varanlegar eða tímabundnar.

Fjármálareglur eiga að tryggja aðhald og gagnsæi, en ekki skerða getu sveitarfélaga til að fjárfesta í nauðsynlegum innviðum.

Í tengslum við þessa umsögn þá vill Fjarðabyggð ítreka að brýnt er að stjórnvöld leggi til breytingar á lögum um virðisaukaskatt nr. 50/1988 1, sérstaklega 42. gr. laganna, þannig að framkvæmdir sveitarfélaga við samfélagslega innviði og mannvirkjagerð verði undanskildar virðisaukaskatti.

VIII.–XII. kafli – Eftirlit með fjármálum, samvinna, samráð við íbúa, eftirlit ráðherra og sameiningar

Fjarðabyggð telur að sum úrræði í eftirliti með fjármálum gangi of langt og geti haft neikvæð áhrif á fjárhagslegt sjálfstæði sveitarfélaga. Sérstaklega er áhyggjuefni að heimild fjárhaldsstjórnar skv. 3. mgr. 97. gr. til að ákveða einhliða að leita nauðasamnings stendur óbreytt frá fyrra frumvarpi. Fjarðabyggð ítrekar fyrri áhyggjur af því að slík heimild geti haft áhrif á lánstraust og aðgengi sveitarfélaga að fjármagni og vísar í því samhengi til umsagnar Lánasjóðs sveitarfélaga við 505. mál á 157. löggjafarþingi.

Fjarðabyggð telur jafnframt mikilvægt að reglur um kostnaðarskiptingu í samstarfi sveitarfélaga, einkum 107. og 110. gr., séu skýrar og framkvæmanlegar.

Þá ítrekar Fjarðabyggð athugasemd sína við 8. gr. um að 10% kosningarbærra íbúa geti farið fram á að sameiningarviðræður sveitarfélaga verði hafnar. Ákvæðið er óbreytt frá fyrra frumvarpi. Til samanburðar þarf samkvæmt gildandi sveitarstjórnarlögum almennt 20% kosningarbærra íbúa til að knýja fram almenna atkvæðagreiðslu. Þótt um ólíkar tegundir íbúaframkvæðis sé að ræða telur Fjarðabyggð rétt að 10% viðmiðið verði metið sérstaklega með hliðsjón af stærð sveitarfélaga, kostnaði og því stjórnsýsluferli sem slík krafa setur af stað.

Fjarðabyggð ítrekar alvarlegar athugasemdir við heimild ráðherra til stjórnvaldssekta skv. 131. gr. Slíkar heimildir geta raskað jafnvægi milli stjórnsýslustiga og skapað óvissu fyrir sveitarfélög, sérstaklega ef ágreiningur er um túlkun laga. Athugasemdin hefur ekki verið tekin til greina í endurflutta frumvarpinu. Þvert á móti hefur skilyrðinu í 3. tölul. 2. mgr. verið breytt úr því að vanræksla þurfi að vera „mjög alvarleg og ítrekuð“ í „mjög alvarleg eða ítrekuð“. Fjarðabyggð telur að sú breyting rýmki heimildina og kalli á sérstakan rökstuðning og endurskoðun. Fjarðabyggð stendur við fyrra mat sitt um að núverandi úrræði séu nægjanleg til að tryggja lögmæti.

Fjarðabyggð telur jafnframt mikilvægt að mörk almenns stjórnsýslueftirlits ráðherra skv. 122. gr. séu skýr og fyrirsjáanleg og að forðast sé tvöfalt eða skarandi eftirlit þar sem öðrum stjórnvöldum er falið sértækt eftirlit eða úrskurðarvald.

Samráð og innleiðing

Fjarðabyggð tekur jákvætt í að aðlögunarfrestir hafi verið lengdir í endurflutta frumvarpinu, m.a. þannig að frestur til að laga samninga eða samþykktir um samvinnu sveitarfélaga að lögunum er til 15. október 2029 og frestur til að uppfæra samþykktir um stjórn sveitarfélaga til 1. janúar 2028. Það kemur til móts við fyrri ábendingu sveitarfélagsins um raunhæfan aðlögunartíma. Fjarðabyggð telur engu að síður mikilvægt að áframhaldandi vinna, setning reglugerða og gerð leiðbeininga fari fram í nánú samráði við sveitarfélög og Samband íslenskra sveitarfélaga, þannig að innleiðing verði fyrirsjáanleg og kostnaður og stjórnsýsluálag metin áður en reglurnar taka gildi.

Niðurlag

Fjarðabyggð styður áfram markmið frumvarpsins um bættu stjórnsýslu og aukið gagnsæi og tekur jákvætt í þær afmörkuðu breytingar sem koma til móts við fyrri umsagnir, einkum varðandi fjarfundi og aðlögunarfresti. Helstu efnislegu áhyggjur sveitarfélagsins standa þó að verulegu leyti eftir, einkum um fjármálareglur og áhrifamat, nauðasamningsheimild, 10% viðmið vegna sameiningarviðræðna, umfang eftirlits og stjórnvaldssektir. Fjarðabyggð leggur því ríka áherslu á að þessi atriði verði tekin til frekari skoðunar við meðferð málsins. Lagaumhverfi sveitarfélaga þarf að styðja við getu þeirra til að vaxa, þróast og veita íbúum þjónustu með hagkvæmum og raunhæfum hætti.

Virðingarfyllt,
Fh. Fjarðabyggðar
Jóna Árný Þórðardóttir
Bæjarstjóri